

Ledviny mají venerický způsob a exaltace, ne méně a ne více, než Venuše, podle předurčení obou...

Merkur je s plicemi stejná planeta, každý mocný na svém nebi a jeden druhému se do ničeho neplete...

A Jupiter je planeta rovnající se úplně játrům v jejich bytosti, oba stejné dráhy, působnosti, každý na svém nebi..."

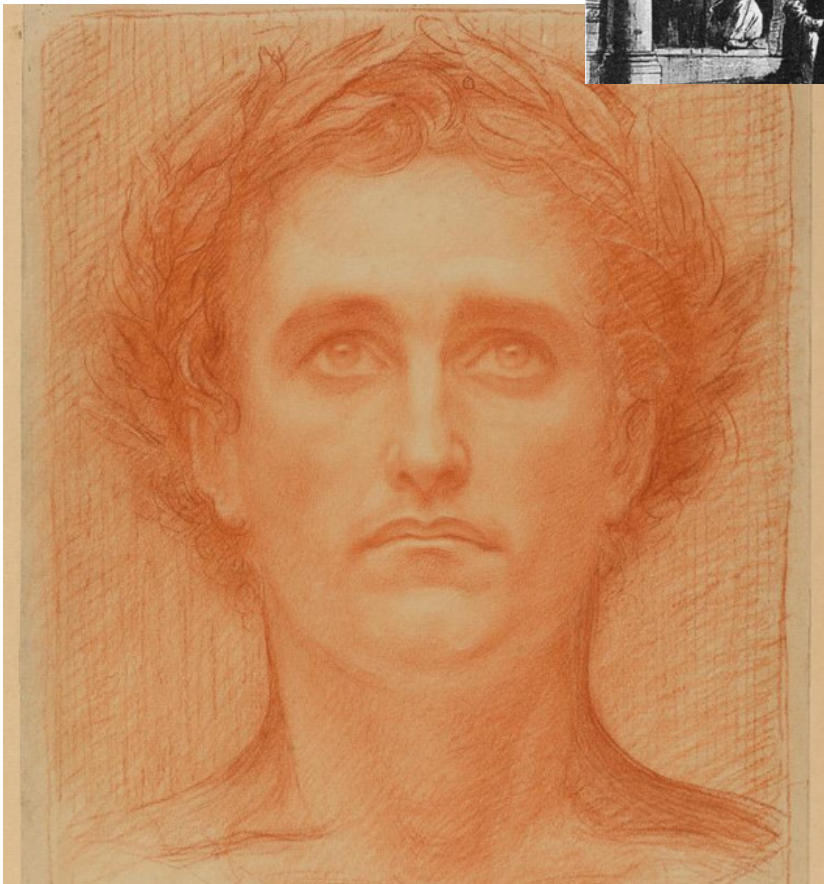
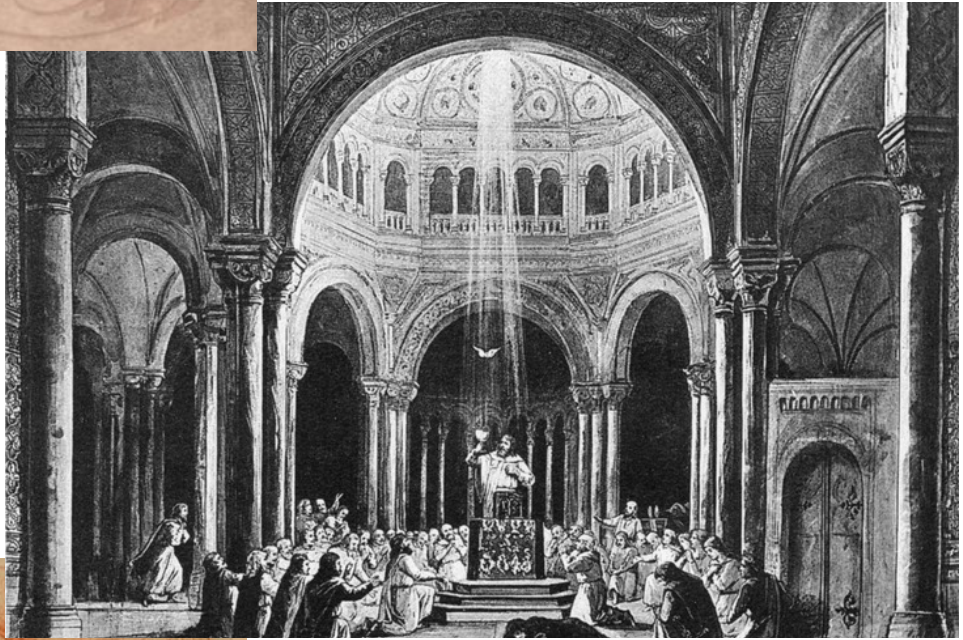
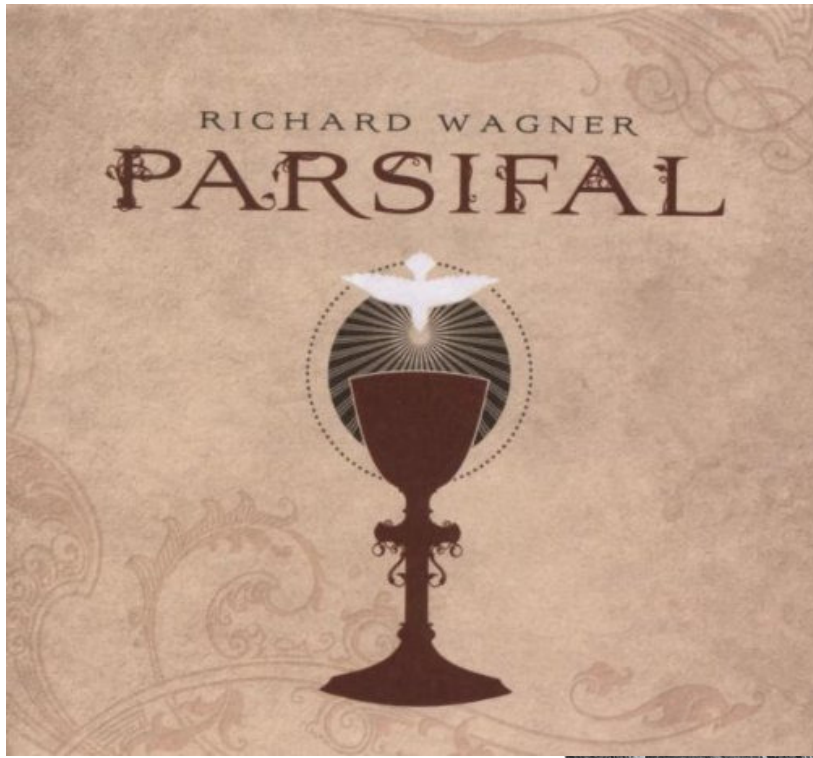
Postavme proti těmto větám, kterým musíme rozumět intuitivně, jistý výrok, učiněný Keplerem, velkým znalcem oblohy, makrokosmu, v němž označuje harmonii planet za látku mnohohlasého nápěvu, a pochopíme hned, co chtěl říci Novalis, když nazval nemoc hudebním problémem.

Hudebníci jsou vášnivější ostatních lidí. Mozart i Beethoven byli tlakoměry bolesti. Richard Wagner bál se, že zemře, když dokončoval dílo. Tito umělci skutečně kráčeli smrti tváří v tvář, když komponovali. Odkládali obvyklé Já, které se zdá tvořit náš život, aby přijali ono vyšší, rozprostřené nad celým vesmírem. Překonávali lidskou disharmonii tím, že zachycovali kosmické souvislosti a tím nacházeli vyšší jednotku. Vystupovali od sebevědomí, které obsahuje živly smrti, vzhůru k prátónu, který je věčné Já samo.

„Devátá symfonie“, „Kouzelná flétna“ a „Parsival“ vnášejí nadsmyslno. „Tón,“ praví ve své přednášce Rudolf Steiner, „je jakoby

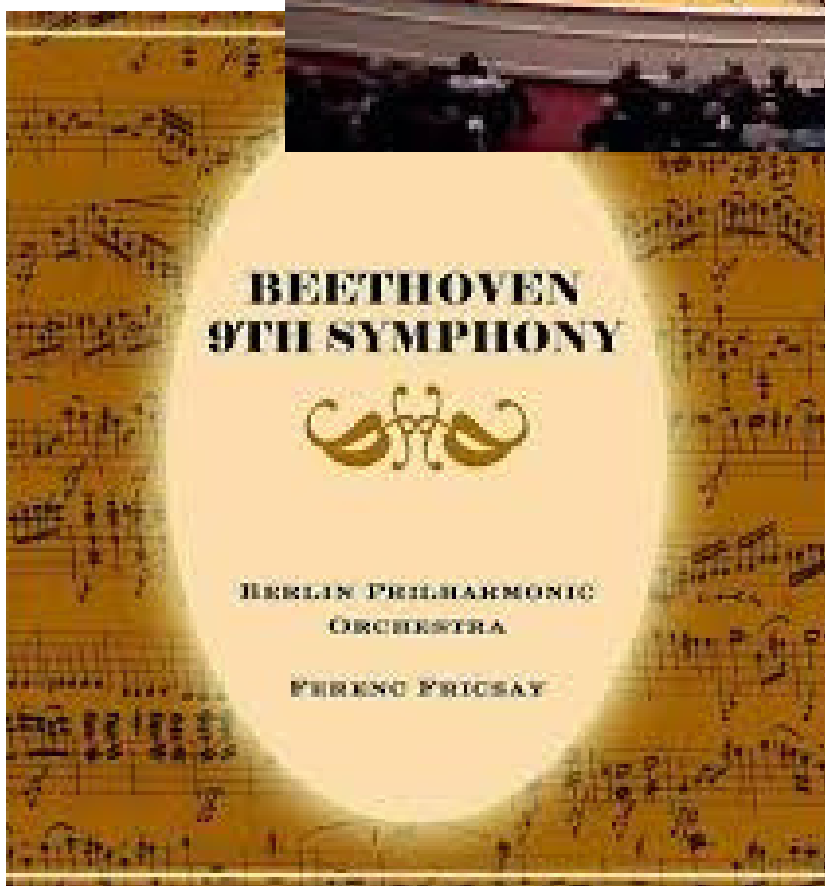
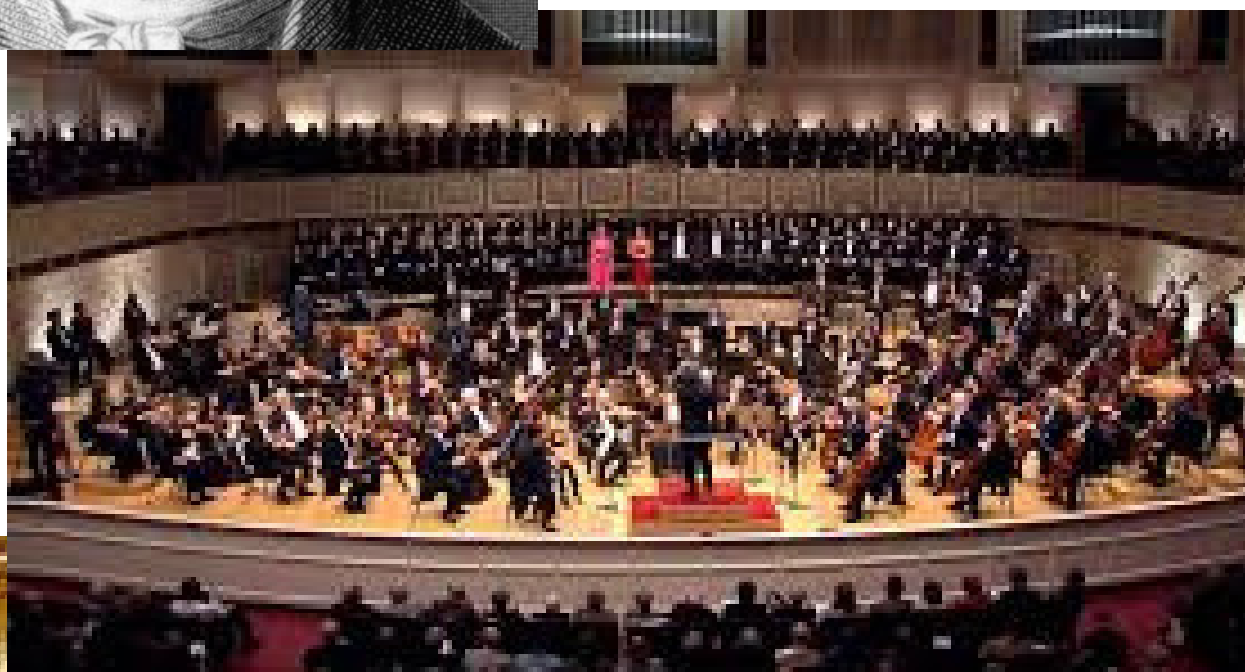
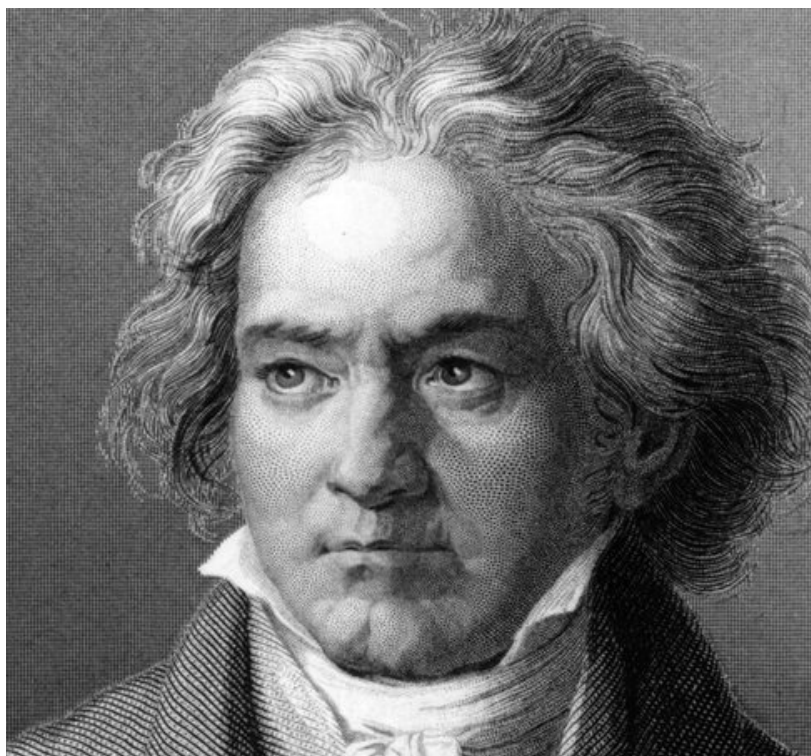

**Richard
Wagner**

W. A. Mozart-
Čarovná flauta

L.van Beethoven

9.symfónia

otvor, utvořený bohy, aby se člověk k nim povznesl.“ Podle tónu budeme přijati: vtaženi tak náhle, až se lekne, s milosrdenstvím obejmí, laskavostí rozveseleni, ve vlastní vzpomínku uvedeni, k hádankám přivedeni. Tak se stane stupnice tónová, prima, secunda, tertia, quarta, quinta výstupem do duchovních světů.

V nemoci musí člověk vynaložiti více síly vůle, než ve zdraví, aby se držel. Tím, že stále vyvolává a vynakládá tyto síly vůle, žije v protisilách, uzdravujících, krásu přinášejících, v tónech hvězd, v hudbě sfér. Jsou to též prazvuky, které tak dokonale vytvořily tělo Adamovo a Evino.

Stará krása byla krásou čeledi, povstalou bez přičinění člověka, obrazem božství.

Nová krása je individuální, vůlí lidskou dosažena, obraz jáství.

Přirozeně může býti vnitřní krása následkem nemoci jen tehdy, když je nemoc osudem, nikdy když je dobrovolná, falešnou askesí, odvrácením se od života, nebo odporem vyvolána. Kdyby si někdo vzal do hlavy, že bude nemocen, aby byl krásný, dosáhl by spíše opaku: jisté křečovitě staženosti, rozrušenosti, masce podobné, t. zv. hysterického výrazu obličeje.

Řekl jsem výše, že pramen zla je v rozporu, do něhož je člověk postaven v onom rozeklání myšlení a žádosti. Myšlení táhne ho k duchu, žádost k přírodě. Právě tím je člověkem (to vyslovujeme opět oblíbenou myšlenku Schillero-

vu). Kdyby chtěl opět žít v říši přírody, musil by se státi opět zvířetem. Kdyby chtěl žít opět v říši Ducha, byl by se již musil státi bohem. Je však více než zvíře a méně než bůh a současně něčím zcela jiným: neboť má to, čeho oba nemají: osud. Bohové ani zvířata nemají *osudu*. Bohové, protože jsou věční, a zvířata, protože jsou smrtelná.

Přítakávání ku svému osudu umožňuje člověku překonati nesrovnalost mezi myšlením a chtěním. Musí říci „Já“ nejen své osobnosti, nýbrž i svému osudu. Pak se mu odhaluje individualita. Masky spadne. Tu pak říkají slova to, co je jimi míněno. Individuum znamená nedělitelné. Osoba znamená masku.

Člověk, který svému osudu říká „Já“, dosáhne sil, které osud ovlivňují. Etika, doložená duchovně vědecky, ukazuje člověku především, jak se postaviti k osudu. Dokazuje mu, že harmonie nenalézáme tím, že v sobě míváme zvíře a podrobujeme se Bohu, nýbrž tím, že svoje Já tak k božství povzneseme, že se může stále hlouběji v oblast zvířecí odvážiti, aniž by tím bylo poutáno. To je základní zásadou každé etiky. Taková etika počítá s rozporem v člověku, jako s věcí danou. Nevyhýbá se mu, využívá ho, obrací se k bolesti, nemoci a způsobům smrti, aby je prozkoumala, změnila a zúrodnila. Ti lidé, kteří jsou osudem nejkrutěji znamenáni, zdají se míti zvláštní možnosti, které ovšem mohou ležeti až v daleké budoucnosti.

Etika musí vycházeti z otázky: Jak možno působiti silami, které jsou skryty v nemocech, bolestech a umírání? Vždy je únava živlem, který nedopouští využití těchto stavů. Nechce-me více, máme dosti. „Vše, co činíme a děláme, je unavování, blaze tomu, kdo nebude unaven!“ pravil Goethe v jednom z takových okamžiků. Nikoli nemoc brání vědomému vývoji, nýbrž mdloba, která se v takovém stavu dostaví spíše, než v jiném. Únava je počátek a původ odumírání. Přichází-li denně, den ze dne, hodinu z hodiny, není více druhotným, nýbrž hlavním stavem, není více následkem práce, nýbrž základní náladou, ve které se probouzíme i usínáme, a tak jeví se pak harmonie, dobytá ve zdravých hodinách a vyjádřená v životních zásadách, jako povrchnost, podvod.

Myslitel dotáhl to s napjatou silou rozumu k jednotnosti své bytosti se světem. Cítí-li se unaven, je tu chaos v jeho mozku znovu. Bylo-li mu myšlení, kterého je nyní ve stavu vyčerpanosti neschopen, životní podmínkou, je bezraden. Nenajde-li náhrady, zhyne. Tu by se mohl zeptati takto zmrzačený; má to smysl usilovati o takovou harmonii, která je tu vlastně jen, když jsme zdraví, která však ihned mizí, když ochuravíme?

Zásada, kterou ve štěstí objevíme a do světa hlásáme, může býti hezká a dobrá, ale pravdivá je jen pro šťastného a ten si poradí nejraději sám. Rada musí být taková, aby neztrácela

své síly v únavě, nemoci a smrti. Novalis praví: „Nemoci, zejména zdlouhavé, jsou školními léty životního umění a výcviku mysli. Musíme se snažiti využítí jich denními poznámkami. Každé soužení přírody je vzpomínkou na vyšší vlasti, na vyšší, příbuznější přírodu.“ Na etikovi jest, aby objevil tuto novou zemi. Tu se ukáže, jak jeho bytost musí být uzpůsobena. Měl by být myslitelem, jehož myšlenky odolávají únavě, ježto jsou nesený něčím, co nepochází z rozumu, který je vázán pomíjejícím mozkiem. To možno říci o názorech získaných z imaginace, intuice a inspirace, jak je líčí a učí o nich Rudolf Steiner ve svých spisech. Osvětlují oblasti posmrtné. Odstraňují únavu. Působí opakem obvyklého myšlení. To je destruktivní, ono pak organisující.

Kde se objevuje bolest, tu je vždy nevyřešený problém. Vyřešení problému zažene bolest. To lze říci v jistém stupni dokonce i o tělesném utrpení. Pokoušeti se vždy znovu pochopiti svět, vnikati v povahy, filosofii, umění a mythy — to vše ozdravuje. Nenávist, ošklivost, odpor, hnus a jiné pocity negativní mají konec konců původ v nepochopení. Jsou to maskované nemoci, nosící v sobě smrt a šířící temnotu. Vypráví-li nám někdo něco, co je nesrozumitelné, zmocňuje se nás trapný pocit, který se může stupňovati až k muce. Kdyby tento člověk, jehož nechápeme, dlel okolo nás jen den za dnem, roznemůžeme se. Osvětliti metodami du-

chovní vědy to, co zaviňuje bolesti hlavy a mŕru, znamená vždy dobytí nové oblasti duše.

Ve všech úrodných pocitech, v lásce, úctě, přívětivosti, srdečnosti, je obsažen živel bytí a to přináší s sebou světlo. Uzdravení, které vlastně sestává ze zrození, je *malířský* problém. Přivolejme na pomoc světlo, pak nabude radost, nadšení a soucit očištění a zářícího výrazu.

Rudolf Steiner pokračuje ve svém pojetí světla a barvy tam, kde přestal Goethe ve své nauce o barvách. V této je obsažena kapitola o smyslově mravním účinku barvy, ve které je líčeno, že člověk, pozorující barvu, „má nejen zrakový zážitek, nýbrž citový spoluzážitek duše!“

Malíř vychází z oka. Zesiluje smyslový výraz, až se stane pocitem. Dochází od smyslu k duši.

Duchovní badatel jde cestou opačnou. Má duchovní zážitek a dá mu v sobě růsti, až se zmocní, z nitra, cítění, které hledá výraz smyslový, aby se mohlo projevit. Sestupuje z ducha duši do smyslů.

Malíř prožívá nejprve smyslový a pak teprve mravní účinek barvy. Duchovní badatel nejprve mravní a potom smyslový účinek ducha.

Můžeme říci: Existuje duchovní věda světelná. Ta praví, kterak můžeme svoje nitro vyvíjeti k stále zářivějším barvám. Věda ta má modř, která budí touhu, červeně, která budí

chrabrost a zlato, které ducha povznáší k poznání.

Malíř budoucnosti se bez ní neobejde, nebude moci obejít.

Lidé, kteří při odumírajícím těle se chovají tak, že city jejich i myšlenky září, vyvinoují vnitřní krásu. Není náhodné, že pravzor krásné duše, kterou líčí Goethe v šesté knize Viléma Meistra, slečna z Klettenbergu byla churavá a nucena dlíti stále ve svém pokoji. A je nejvyšší moudrostí, že nejnádhernější ženská postava, kterou básnictví severu vytvořilo, Makarie, zázračná jasnovidka, je líčena ochrnutou. Přichází svým hostům vstříc na kolečkové židli. Tělesně je na svoji židli vázána. Tím větší je její volnost duchovní. Pohybuje se bez překážky sluneční soustavou, praví Goethe, a sama tvoří její část. Vznáší se tam k stále vyšším sférám. „Tam ji nemůže následovati žádná obrazotvornost,“ pokračuje Goethe, „doufáme však, že takováto entelechie nevzdálí se zcela z naší soustavy sluneční, nýbrž že bude toužiti zpět, až dosáhne hranic; zpět, aby na prospěch našich pravníků působila opět dobrodiní v pozemském životě.“

Tady je tedy řeč o svobodě, která se již blíží božské, která však má něco nad tuto a to život a smrt: Osud.

Makarie vrátí se opět na zemi ve prospěch našich pravníků. Nemůže nechat lidi zde dole v ztrnulosti bídy a slepotě nevědomí, chce je

JOHANN WOLFGANG VON
GOETHE

*Wilhelm Meister'in
Çıraklık Yılları*

Almanca'dan Çeviri:
FIRUZAN GÜRBÜZ GERHOLD

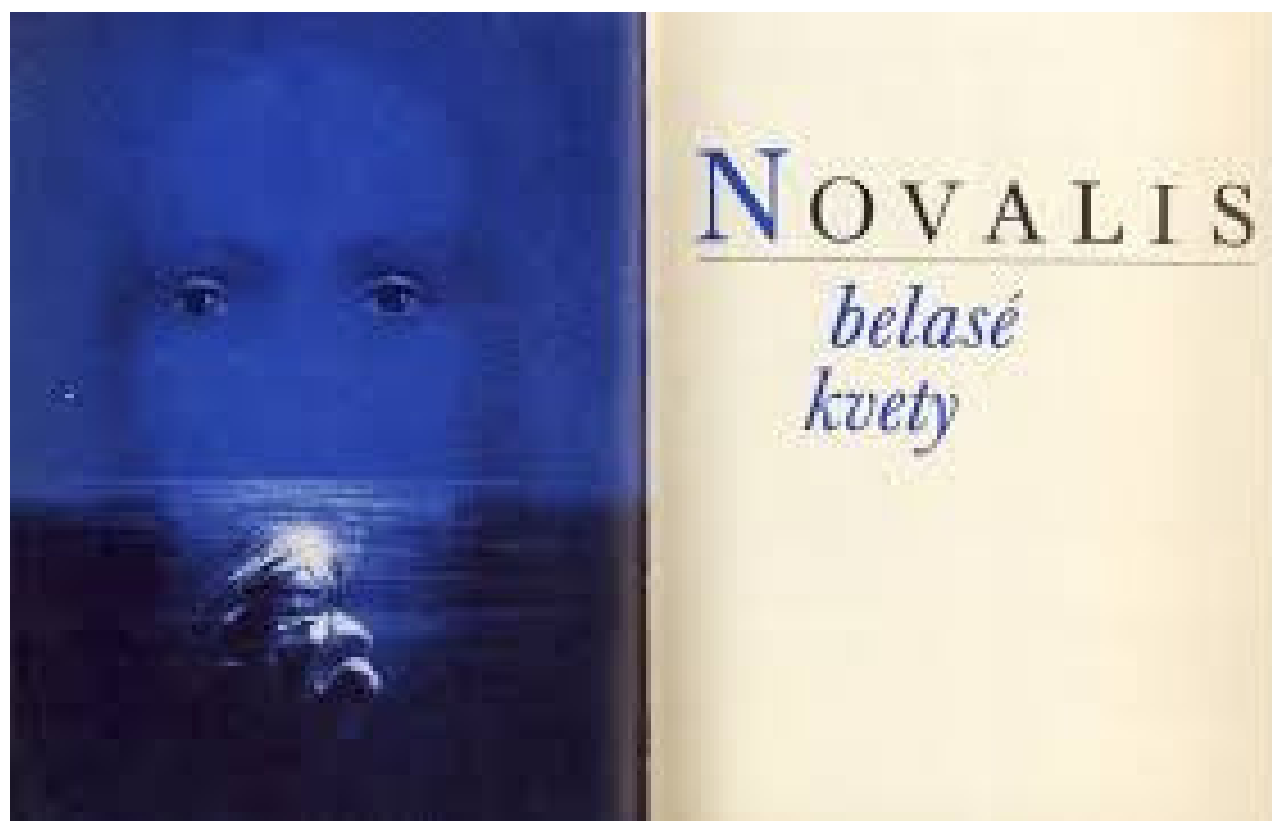
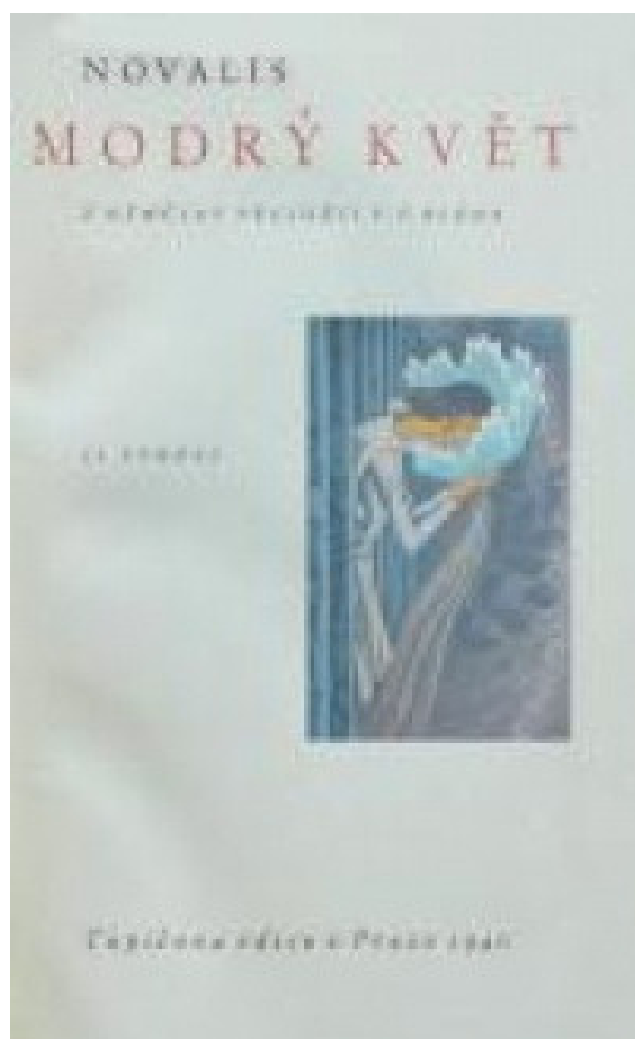

vykoupiti a proto chce se vrátiti. Toto místo je důkazem, že Goethe znal skutečnost znovuvtělování a že se jí řídil, vždyť líčí, třeba že v nejkratších a opatrných narážkách, její kosmický průběh.

V Novalisově románovém fragmentě: Jindřich z Ofterdingů je idea znovuvtělování motivem, který uvádí v pohyb celý děj. Novalis, básník, který myslil tak daleko před svojí dobou, věděl, že líčení osudu je jen tehdy možno, když prohlédne básník zákony reinkarnace. Dnešní básnictví ztratilo jen proto sílu uvést život v pohyb, protože se nemohlo zachytiti tohoto agens.

Zde by mělo býti potřebou a povinností každého volného ducha, který hledí kupředu, vzdáti dík Rudolfovi Steinerovi, mysliteli, který první a jediný vědecko-teoreticky odůvodnil a filosoficky vylíčil skutečnosti znovuvtělování a činem tím otevřel básnictví neomezené možnosti.

Vylíčil ve svém životním díle, vybudovaném ve více než třicetipěti letech, kterak pomocí duchovních metod (vychází z Goethovy „názorné síly úsudku“) můžeme dojít k tomu, abychom zažili reinkarnaci jakožto empirické vědomí. Ví, že v člověku je něco, co v sobě nese zárodek dalšího zrození. Dokazuje, jak duchovní badatel může narazit v člověku na síly, které usilují vystavěti nový organismus. V duši je jádro, podřízené stejným podmínkám jako tělo, které

vyrostlo. Jádro toto má tendenci k vznikávání, zatím co tělo má tendenci k odumírání.

Tato tendence ku vznikání nemůže se v těle takovém, jaké jest, úplně vyžít. Příliš velká zatvrdlost jí stojí v cestě. Staré tělo musí se dříve zhroutiti, rozložit se, v prach obrátiti, státi se živly vesmíru, než může vzniknouti nová organisace, která leží latentně v jádru bytosti.

Teprve opak povstávání v nejšířším slova smyslu, splynutí s veškerým kosmem přináší možnost znovuvtělení.

Prozařovati však může tento povstávající člověk již v tomto bytí, již smrtelným tělem. A prozařovati bude tehdy, když se stavíme pravým způsobem k svému osudu, když důstojně proděláváme bolest i nemoc, i umírání v živém těle. Pak prozařuje tento povstávající člověk jakožto vnitřní krása pomíjejícím tělem.

Tím rozuměl Goethe „krásnou duši“.

Druhá krása je darem přírody. Duševní krása je činem vůle. Druhá krása, jakožto dar Bohů, jejížto poslední stopy posud máme, alespoň někteří z nás, propadá se v temnoty, opomine-li si dobýti krásy duševní. Mravně prožitá strádání, utrpení a nemoc mají za následek krásu. Můžeme říci, když se vyšvihneme k duchovně vědeckému způsobu myšlení, že lidé, kteří se v nynějším životě správně chovají ke svým bolestem, budou v budoucím životě zrozeni k nové kráse.

Schiller blíží se tomuto názoru ve svém spise „Spanilost a důslednost“.

Kdo se chová řečeným způsobem ke svému osudu, bolestem, odumírajímu tělu, kdo tedy životní krizi správně pojímá, v duši toho děje se změna. Může se stavěti objektivněji ke svým myšlenkám, citům a žádostem, než dosud. Jeví se mu jako bytosti, obklopující ho. Pohybuje se mezi nimi volně. Oceňuje je.

Člověk, který dospěl na tento stupeň vývoje, může mít následující zažitek: Pojme myšlenku, podrží ji a upustí od ní opět, pokud je *formou*. V prázdnotě, která vznikne tím, že nechal zmizeti *formu* myšlenky, rozlévá se nyní *obsah* její jako *obraz*. Vidí obraz a tento obraz je mnohem živější, mnohem výmluvnější, má více vztahů, než minulý pojem.

Příklad: Myslím srdečným způsobem na přítele. Nyní nechám zmizeti představě, kterou zrcadlil můj mozek. Odhodím slupku myšlenek. Tu vystupuje na zorném poli mé duše obraz zářivé barvy, něžného tvaru, přichylné pohyblivosti. Obraz, podobný růži, vznáší se přede mnou. Je to výraz lásky, kterou k příteli cítím. Vždy se vyjadřuje v takové proměně myšlenek v obrazy zákonitost, která je tím neomylnější, čím můžeme státi objektivněji ke svému vnitřnímu životu. Takové zážitky má každý umělec tvořící, má je však, aniž o nich ví. Tvoří podvědomě. Jakmile cvičí sebe-poznání, zvedá je do svého vědomí.

Takový zážitek, jako s jednotlivými city, myšlenkami a žádostmi můžeme mít i s celým vnitřním životem. Můžeme vyvinouti sebepoznání k takovému stupni, že můžeme viděti svého vnitřního člověka, jakožto jedinou bytost. Tato bytost, která se nám tak v obraze jeví, nemá podoby s vnější tělesnou postavou. Objevuje se nám tu, i při dokonalosti tělesné, jako něco zcela jiného. Poznáváme v ní zbloudění vlevo, vpravo i zpět, jak jsem o nich mluvil na počátku, a můžeme mnohem lépe poznati na tomto obraze povahu takových zbloudění, než v myšlenkových představách. Zbloudění do leva jeví se jako býk a do prava jako lev. Dozadu jako drak, kupředu jako orl. Jsou to hlavní typy výtvarné, které tu vidíme. Ve skutečnosti je jich mnohem víc a jeden do druhého přechází. Je to neustálá pohyblivost. Hned se zvířecí tvary potýkají, hned zase běží smírně vedle sebe. Hned vzplanou rudě, hned zas modravě blednou. Hned vzrůstá jedna do obrovských rozměrů a druhá se tratí do tečičky.

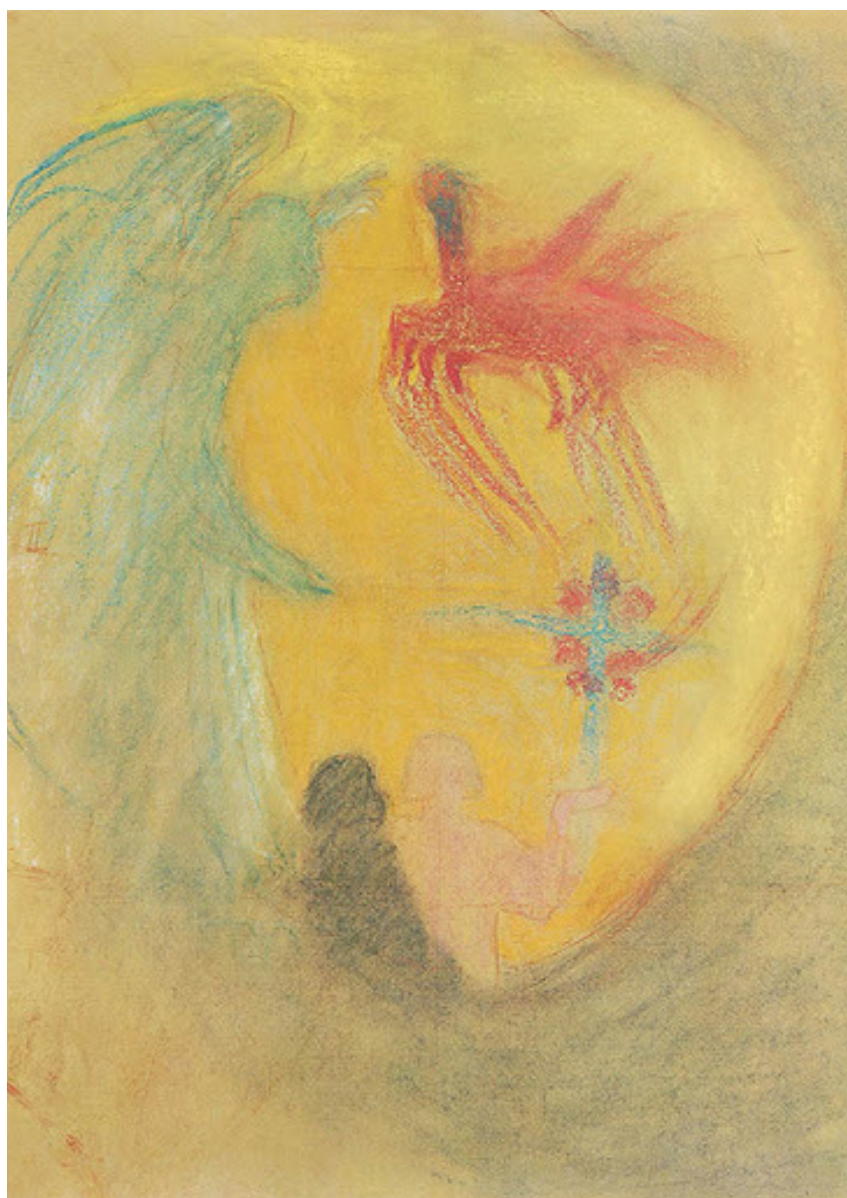
V každém člověku je tento obraz jiný. A kdybychom mohli nakresliti bytosti různých umělců, básníků a vychovatelů, dostal by každý svůj znak, na němž by se skvělo jeho hlavní zvíře. Ne však každý dotáhne to ke lvu, většina jen ke kočce, ne každý k orlu, většina jen k vrabci. Lichtenberg praví kdysi o jistém básníkovi, že je strážlíkem mezi spisovateli.

Praobraz lidského nitra je postava sfingy. Má lidskou hlavu, lví pazoury, býčí trup, orlí křídla a červí zadek. Ještě dnes ji možno spatřiti. A ohlášením příchodu takového vidění je teskná nálada: Co mám činit? Může se zhu- stiti v horu, z níž strašná postava sfingy vy- stoupí. Netvor, znamení úchyvky od obrazu božího, podle něhož jsme, jak praví genese, stvořeni, musí býti proměněn, máme-li splniti svoje poslání, které se nám na znamení zaslí- bení objevuje ve vnější kráse. Musíme vybudo- vati tuto vnější krásu ve svém nitru. Musíme proměnit krásu druhovou v krásu individualní. Musíme ze sebe zroditi Adama i Evu. Musíme se státi člověkem nejen zjevem, nýbrž i bytím.

Sfinx má lidskou hlavu, což znamená: Člo- věk je zde jakožto takový, pokud říká: Jsem! Pokud cítí, myslí a chce, je i orlí, lví, býčí a hadí bytostí. Já musí létati s orlem, jezdit na lvu, orati býkem a hadem léčiti. Když takovým způsobem můžeme učiniti z Já vyznavače, vlád- ce, dělníka a lékaře, stane se cosi podivného s tím, čím je sfinga v člověku. Orel se stane no- sitelem pravdy, lev krásy, býk dobra a had no- sitelem uzdravění. Hadí jed, který je symbolem lékaře, stane se protijedem. Tady máme souvis- lost platonických ideí s křesťansko-gnostickou úpravou sfingy — apokalyptickým čtyřzví- řetem.

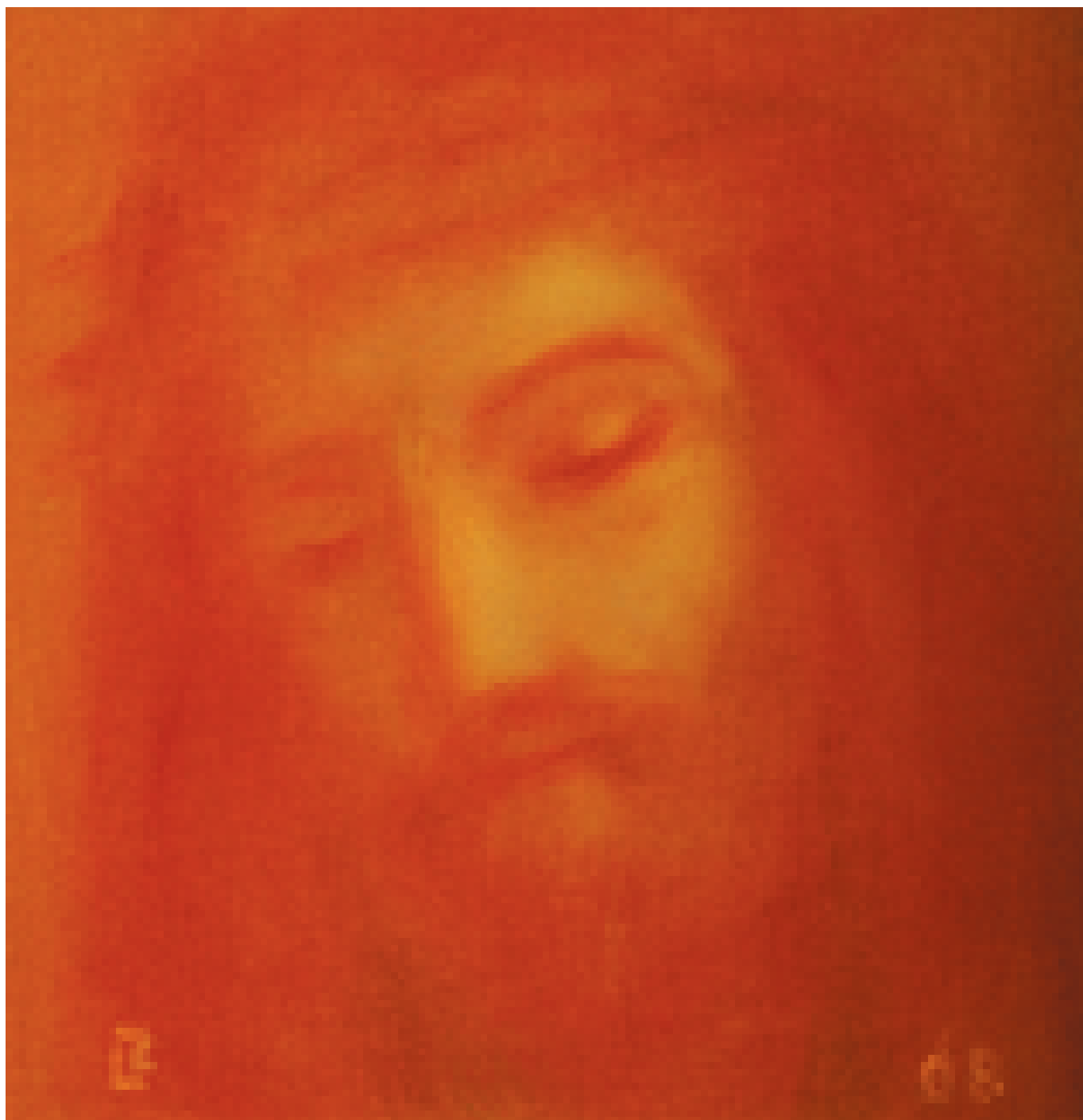
Vžijme se nyní do následujícího duševního postupu. Před naším duchovním zrakem stojí

sfinx. Myšlení, cítění, chtění a to, co si osvojilo Já, jeví se tu jakožto orel, lev, býk a lidská tvář. Chceme-li Já vštípiti všem ostatním činnostem duševním, chceme-li to přivésti nejen k sebevědomí, nýbrž i k sebevůli, sebesíle a sebeovládání, pak se promění orel, lev býk a sfinx v lidské obrazy. Zvířata uprchnou, unikají našemu duchovnímu zraku, zacházejí daleko, stojí náhle na klenbě nebeské a poznáváme v nich kosmické síly. Jsou to obrazy zvířetníku, které se táhnou jako pás kolem vesmíru. Víme nyní, že nebe se vším svým působením je v nás. Vybudovalo naši bytost.

Avšak uprostřed obrazů zvířat zvířetníku, ve středu kruhu, který tvoří, vidíme tu postavu, která vypěstila Já k nejvyšší dokonalosti, *Krista*, který vnesl Já v lidství vším utrpením, martyriem nejstrašnějších muk a smrtí na kříži. Vidíme pastýře uprostřed stád. Kristus je pravý pastýř. Pomáhá nám ochraňovati zvířata, ovládati a poučovati. Učí nás pravé službě. On je to, který pohybuje eony kolem sebe, otáčí vesmír ve kruhu, který se sám mohl vzkřísiti, protože vládne silami, které z vesmíru na nás sestupují, který proto z mrtvých vstáti mohl a nám ku z mrtvých vstání pomáhá.

Na památku toho ustanovil Kristus svatou Večeři.

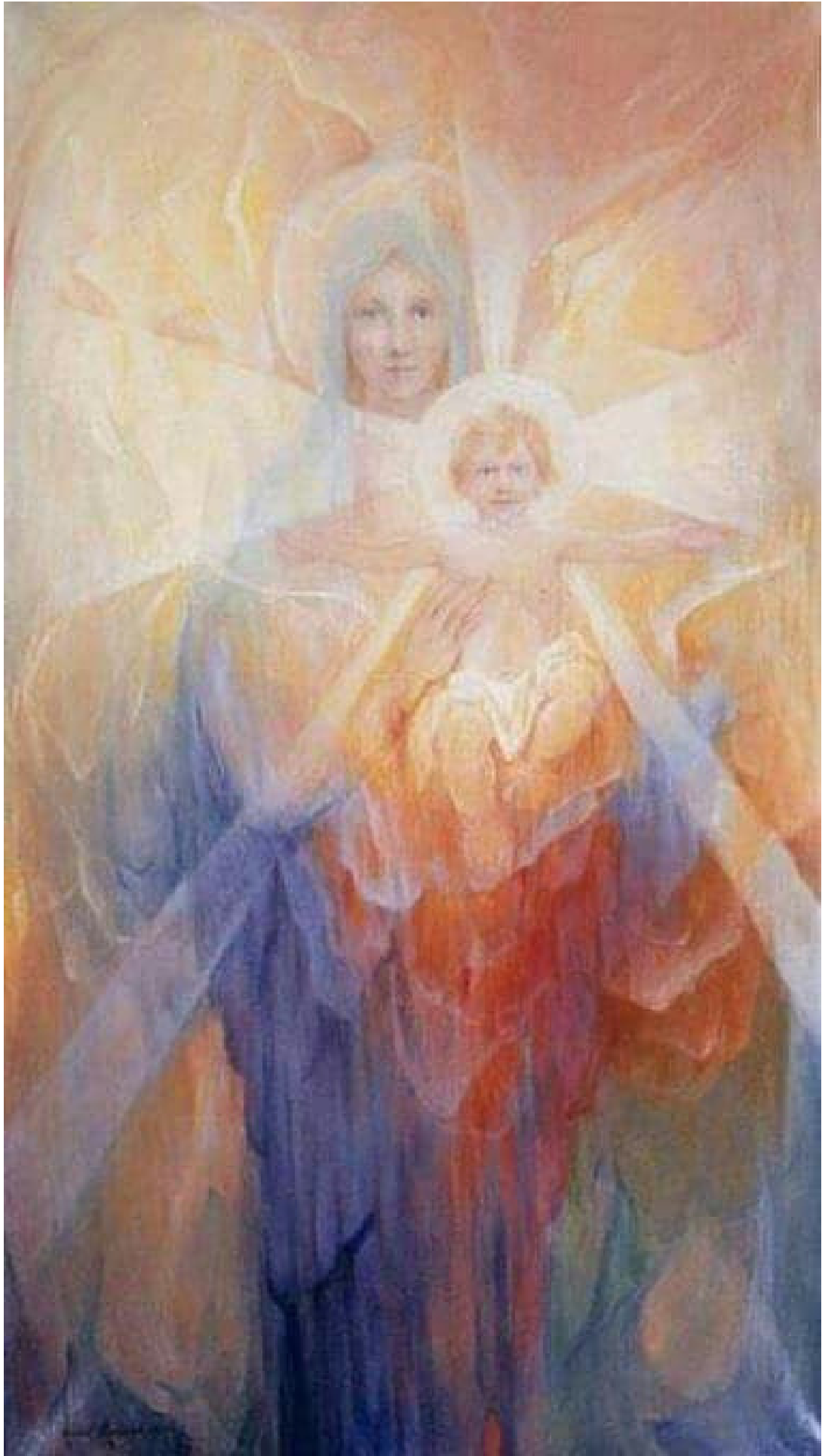

Světě, v němž mi dnové
kalně odplývají —
stesk, ach, stesk ten věčný,
zdali zas
popatřím kdy do nebes,
já, jenž byl jsem odmítnut i sluncem.

Žel, zlobí se na mne
světlo posvátné,
že mi bez poskvrn
nelze být
v záplavě tvých paprsků;
rci, chceš proto zavraždit mou duši?

Nenechej mne strádat!
S sebou mne vem, s sebou,
s červánků svých barvou
poslední,
byť i na smrtelnou pouť,
abych zbaven byl všech strastí těla.

Tam, kde s obzoru
sklání se strom hvězd
v prostor nejtmaší,
stříbrem plá
hnízdo, vánky houpané,
a v něm leží jarní měsíček.

Opřen o kmen tam
modrý anděl stojí,
svátost podává,
oblý chléb.

„Pomoc proti smrti,“ dí,
„proti mstitelům tvých nedostatků.“

K nebi ukazuje:

„Hle, tam z azuru
jak se zvířata
hemží v hloub,
do hrobu tě tlačíce;
na počátku bylo slovo, po mně rci!

Co mi předříkával,
tich jsem opakoval;
staň se vůle tvoje;
z trestu byla slast,
údy mdlé se vyhojily,
sotva které zvíře dar svůj dalo.

Orel, býk a lev,
ba i šorpion
blíže jdou, jak Pán
mi je posílá.
Poslouchá ho zvěř,
ze syna já slunce nemám strach.